

Α. 117

ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΜΝΗΜΟΣΥΝΟΣ
ΕΙΣ
ΧΡΗΣΤΑΚΗΝ ΖΩΓΡΑΦΟΝ
ΜΕΓΑΝ ΕΥΕΡΓΕΤΗΝ

ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΥΠΟ

Μ. ΑΥΘΕΝΤΟΠΟΥΛΟΥ Δ. Φ.

ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΣΧΟΛΗΣ



(Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ ΚΖ' τόμου τοῦ περιοδικοῦ τοῦ
Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου).



ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

Τύποις ΑΔΕΛΦΩΝ ΓΕΡΑΡΔΩΝ, Κιουτσούκ Χενδέκ, 29, 31.

1900

3191



ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΜΝΗΜΟΣΥΝΟΣ

ΕΙΣ

ΧΡΗΣΤΑΚΗΝ ΖΩΓΡΑΦΟΝ

ΜΕΓΑΝ ΕΥΕΡΓΕΤΗΝ

ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΥΠΟ

Μ. ΑΥΘΕΝΤΟΠΟΥΛΟΥ Δ. Φ.

ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΣΧΟΛΗΣ



(Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ ΚΖ' τόμου τοῦ περιοδικοῦ τοῦ
Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου).



ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

Τύποις ΑΔΕΛΦΩΝ ΓΕΡΑΡΔΩΝ, Κιουτσούκ Χενδέκ, 29, 31

1900

ΑΚΑΔΗΜΙΑ



ΑΘΗΝΩΝ





ΛΟΓΟΣ ΕΠΙΜΝΗΜΟΣΥΝΟΣ
ΕΙΣ
ΧΡΗΣΤΑΚΗΝ ΖΩΓΡΑΦΟΝ¹
ΜΕΓΑΝ ΕΥΕΡΓΕΤΗΝ

ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ



Γίγαντα τῆς παρ' Ἑλλησιν ιδιωτικῆς πρωτοβουλίας καταδέχεται μετὰ μικρὸν ἐκ τῆς ξένης εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς ἡ βασιλὶς τῶν πόλεων, ἡ δὲ χλόη τοῦ ἐπιόντος ἔαρος θὰ καλύψῃ τὸ σεπτὸν παρ' ἡμῖν μνημῆμα ἀνδρός, ὅστις ζῶν πλείονα τοῦ ἐνὸς ἤγειρε τῆς ἐθνικῆς αὐτοῦ φιλοτιμίας μνημεῖα. Τοιοῦτον καὶ ὁ Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος ἵδρυμα ἐτέλεσε χθὲς μνημόσυνον ὑπὲρ τοῦ γενναιοτά-

1. Μετεβλήθη ἔν τισιν ὁ ἐπιμνημόσυνος οὗτος λόγος, δημοσιευόμενος ἄλλως ἢ ὡς ἀπηγγέλθη.



του τῶν ἰδρυτῶν καὶ μεγίστου τῶν εὐεργετῶν αὐτοῦ, πρέχεται δ' ἡμῖν σήμερον ἀφορμὴ νὰ ἐκπληρώσωμεν τὴν τιμητικὴν τοῦ ἐγκωμίου ἐντολὴν ἐκτιμῶντες γενικώτερον μὲν τὰς σπανίας τοῦ μεταστάντος ἀρετάς, ἰδιαιτέρως δὲ τὴν διὰ τοῦ σωματοῦς τούτου δρᾶσιν τοῦ **ΧΡΗΣΤΑΚΗ ΖΩΓΡΑΦΟΥ.**

Ὅνομα, πληροῦν πᾶσαν ἑλληνικὴν καρδίαν, δὲν χρήζει ἐπαίνων πομπωδῶν, ἀπέριτος δὲ τὸνναντίον καὶ εὐλαβὴς αὐτοῦ μνεῖα ἐν τελετῇ σεμνῇ θ' ἀπετέλει τὸν μόνον πρέποντα χαρακτηρισμὸν ἀνδρὸς ἀρχαϊκοῦ τὸ ἦθος καὶ μεγαλουργοῦ τὴν προαίρεσιν. Οἱ κοινοὶ τῶν ἀνθρώπων ἔχουσι πολλάκις τὸ τέρμα θορυβωδέστερον ἀσκήμου βίου, τῶν οἰκείων δὲ φυσικὴ συμπάθεια καὶ τῆς κοινωνίας ἕξις παραδεδομένη αἰτιολογοῦσι καὶ πανδήμους ἐνίοτε παρ' ἡμῖν κηδείας· ἀλλ' οἱ συνδέσαντες τὴν βιοτικὴν δραστηριότητα πρὸς τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ Γένους ἀξιοῦνται τῶν κοινῶν εὐλογιῶν καὶ μακρὰν τοῦ πατρίου ἐδάφους ζῶντες καὶ ἐν τῇ ξένῃ κλείοντες τοὺς ὀφθαλμούς.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ ὁδὺν ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τῶν

εὐαρίθμων πλέον παρ' ἡμῖν ἀνδρῶν, οἵτινες φέρουσιν ἐπαξίως τὸ ἐπώνυμον ἐθνικοῦ εὐεργέτου, ἀπολείπεται πολὺ τοῦ ἄλλους, ὅπερ ἐμποιεῖ ἡ συναίσθησις τοῦ δυσαναπληρώτου κενοῦ, τοῦ καταλειπομένου ἐκάστοτε διὰ τῆς ἐκλείψεως καὶ τῶν τελευταίων τοιούτων, ἐπιτακτικῶς ἐπιβάλλεται ἡμῖν ἡ κριτικὴ ἐπισκόπησις τοῦ ὅλου ἔργου τοῦ Χρηστάκη Ζωγράφου καὶ τῆς συναφοῦς πάντοτε πρὸς τὸν ἡμέτερον Σύλλογον ἐκπληρώσεως τοῦ προορισμοῦ, ὃν ἔταξεν ἐαυτῷ ὁ ἀοίδιμος ἀνὴρ.

Ἦν χρόνος, καθ' ὃν τὴν ἡμετέραν ἐνταῦθα κοινωνίαν διέπνεεν αὔρα φιλομουσίας ἀγνῆς, εἶχε δὲ ἡ ἐπιστήμη ὑπερηφάνους καὶ σεμνοὺς ἱεροφάντας, καὶ τὸ πενιχρὸν τοῦ λογίου σπουδαστήριον καθίστατο ἀπρομελετήτως τὸ κοινὸν συνεντευκτήριον τῶν πλουσίων καὶ τῶν πεπαιδευμένων. Τὴν θύραν τοῦ πλουσίου δὲν ἔκρουεν ὁ λόγιος ποτέ, διότι εὕρισκεν αὐτὴν πάντοτε ἀνοιχτὴν διὰ τὰς κοινὰς ἀνάγκας, συχνότατα δὲ ὁ πλούσιος ἔκρουε τὴν θύραν τοῦ λογίου διαπυνθανόμενος ποίαν ἐκ τῶν χαινουσῶν τοῦ Γένους πληγῶν νὰ ἐπουλώσῃ πρώτην.

Καὶ οὕτως εἶχε συναφθῇ μεταξὺ ἡγέτιδος

καὶ λογίας τάξεως ἀλληλεγγύη τις γονιμω-
τάτη εἰς ἔργα κοινωφελῆ, τὰ φωτεινὰ δὲ ση-
μεῖα τῆς διαβάσεως τοιαύτης συνωρίδος ἐκ-
λάμπουσι μέχρις ἡμῶν ὡς μετέωρα μακαρίου
φωτὸς ἐν τῷ ζόφῳ τῆς συγχρόνου παρακμῆς
καὶ νάρκης. Ἄνδρες, ἀδροτάτην ἔχοντες παί-
δουσιν, σοφοὶ ὄντως καὶ μεγαλοπράγμονες,
ἡρμήνευον πρὸς Κροίσους φλεγομένους ἐξ ἀγά-
πης πρὸς τὰ γράμματα—καθ' ἣν ἡ ἐποχὴ
ἐκείνη ἀπέδιδεν εἰς τὴν γοήτιδα ἑκφρασιν λα-
τρείαν—ἡρμήνευον τὰς ἀληθινὰς τοῦ Γένους
ἀνάγκας, καὶ τὰ ῥήματα τῶν λογίων ἦσαν
θέσφατα διὰ τοὺς πλουσίους, καὶ ἡ γνώμη τῶν
ἐπαϊόντων ἀπετέλει τὸ πρόγραμμα τῆς δρά-
σεως ἀνδρῶν ἐπὶ φιλοτιμίᾳ ἴσῃ καὶ τῷ πλούτῳ
ὑπερεχόντων. Ποῦ νῦν ἡ ἄμιλλα ἐκείνη ἡ εὐ-
γενὴς τῶν ὁμογενῶν ὑπὲρ ἐφ' ἧς ἀρχῶν,
τὰς ὁποίας ἐνεπνέοντο ἐκ τῆς μελέτης αὐτῶν
τῶν ἐλλείψεων τῆς ἡμετέρας κοινωνίας; Ὅσοι
αὐτῶν πονοῦσι σήμερον τὴν πρὸς ἐκφυλισμὸν
τείνουσιν κατάστασιν τῆς νεοτεύκτου ἡμῶν
κοινωνίας ἀριθμοῦνται ἐπὶ τῶν δακτύλων, τη-
ρηταὶ δὲ οὗτοι παραδόσεων ἱερῶν δυσκολεύον-
ται εἰς τὴν εὐρεσιν συνεργατῶν, εἰς οὓς νὰ

μεταδώσωσι τὸ πῦρ τῆς προγονικῆς φιλοτιμίας. Εἰ δέ που καὶ λόγιοι, ἔχοντες βαθεῖαν συναίσθησιν τῆς ἰδίας ἀποστολῆς, ἤθελον τολμήσῃ καὶ δι' ἔμφρονος ἔτι σιωπῆς νὰ ὑποδηλώσωσιν ἀποδοκιμασίαν πρὸς τὰ συμβαίνοντα, παραγκωνίζονται καὶ οὗτοι θᾶπτον ἢ βραδύτερον σκαιῶς ὥς πεφωτισμένοι μάρτυρες παντοίας ἐν πᾶσιν ἀνεπαρκείας. Καὶ οὕτω ἀντὶ πεπνυμένων, ὥς ἄλλοτε, δημιουργῶν ἀναθρώσκουσι νῦν ἐκ τοῦ μέσου ἡμῶν αὐτοσχέδιοι μεταρρυθμισταί, καὶ αἱ φωνασκίαι τῶν τριόδων ἀποψιλοῦνται εἰς δόγματα ἀναμορφωτικά, καὶ ἡ φιλοπροσωπία καθιερώθη ὥς ἡ πανάκεια παντὸς πλέον κοινωνικοῦ νοσήματος.

Ἡ προμηθῆς ὅμως τῆς μακαρίας ἐκείνης περιόδου ἐνέργεια ἀπέβλεπεν εὐθὺ εἰς τὴν πλήρωσιν τῶν μᾶλλον ἐπείγουσων ἀναγκῶν, καὶ ἐπειδὴ ἐστερεῖτο τέως ἡ πρωτεύουσα ἐντευκτηρίου κοινοῦ τῶν λογίων, δι' οὗ νὰ συνάπτηται ἡ κοινωνία πρὸς τε τὰ παιδευτήρια καὶ τὰ ἄλλα πνευματικὰ φυτώρια, τὴν πρωτίστην ταύτην ἀνάγκην τοιούτου κατιδόντες οἱ ἀμφὶ τὸν αἰμνηστον Βασιάδην εὗρον ὁμοθύμους τελεσιουργοὺς πάντας τοὺς

εὐποροῦντας ὁμογενεῖς. Τότε πρώτην φορὰν εἶδεν ἡ νεωτέρα ἐλληνικὴ κοινωνία τὸ ὄντως ἐκλαμπρον θέαμα ἀμύλλης εὐγενοῦς ἀνδρῶν εὐγενῶν, οἵτινες, σφίγγοντες ἀλλήλων τὰς χεῖρας, προέβαινον οὕτω συνησπισμένοι ἐν βουλῇ μιᾷ καὶ προαιρέσει ὁμοίᾳ εἰς τὴν δημιουργίαν καὶ συντήρησιν συλλόγων, παιδευτηρίων, διαγωνισμάτων καὶ ἄλλων συναφῶν πρὸς τὰς προσπιπτούσας χρεῖας ἔργων. Κορυφαὶ σεπταί, αἰείποτε ὑπεροχῆς ἐν τῇ εὐποιίᾳ ὀρεγόμεναι, Ζαρίφης, Στεφάνοβικ καὶ Ζωγράφος ἐπεκρότησαν πρῶτοι καὶ ἐδαπάνησαν οὐ μόνον ὑπὲρ τῆς ιδρύσεως τοῦ κέντρου τούτου, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν προαγωγὴν παντὸς ὅ,τι ἐξεπορεύθη ἐμπνευσθὲν καὶ νομοθετηθὲν ἐν τῷ Ἀρείῳ τούτῳ Πάγῳ τῆς καθ' ἡμᾶς κοινοπραγίας.

Μεγαλοπρεπέστατος ὁ μὲν καὶ ἀφειδῆς ὅσον οὐδεὶς, αὐτὸ τοῦτο κλέπτων ἑαυτὸν ἵνα ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς κοινὰς ἀνάγκας, διῆλθε τὸν βίον εὐεργετῶν μέχρι τελευταίας πνοῆς· σιωπηλὸς ὁ δέ, καὶ μόνος αὐτὸς μετὰ τοῦ Θεοῦ μάρτυς τῶν ἰδίων ἀγαθοεργιῶν, ἐκλείσει τοῖς ὀφθαλμοῖς χωρὶς ἴσως νὰ ἴδῃ καὶ πάντα ὅσα

ὑπὲρ τοῦ κρινοῦ ἔπραξε· σκοπίμως δὲ ἰδίᾳ
δρῶν ὁ ἀείμνηστος Ζωγράφος κινήσῃ τὸ
ἴδρυμα τοῦτο ὑπὲρ πάντα ἄλλον τῶν ἐν Μού-
σαις συναδέλφων αὐτοῦ καὶ διὰ τοῦ Ἑλλη-
νικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου ἐπετέλεσε τὰ
γενναϊότατα καὶ ἀποτελεσματικώτατα τῶν
ἐκυτοῦ βουλευμάτων.

Τὸ πρῶτον τῶν μεγάλων αὐτοῦ ἀγωνοθε-
τημάτων ὑπῆρξε τὸ Ζωγράφειον Διαγώνισμα.
Διὰ τούτου ἐθεμελίωσεν ὁ ἀείμνηστος χορη-
γὸς τὴν σκοπιμωτάτην ἀναμφιβόλως ἀπό-
πειραν πρὸς ἐμπέδωσιν τῆς σωτηρίας ἐκείνης
γνώμης, ὅτι ὁ λεκτικὸς πλοῦτος τῶν ζώντων
τοῦ ζῶντος ἑλληνικοῦ λαοῦ ἰδιωμάτων ὀφείλει
καὶ ἐπαρκεῖ ν' ἀποτελέσῃ ὡς εὐρυτάτην τὴν
βάσιν τῆς νέας ἡμῶν γλώσσης, ἥτις λέγεται
νέα μόνον καὶ μόνον διότι εἶνε πρόσφατον
ἱστορικὸν κατάντημα τῆς παλαιᾶς, καὶ οὐχί
διότι ὁ κάλαμος καὶ ἡ διδασκαλία συγγρα-
φῶν καὶ λογίων δευτερευούσης πάντοτε ἀξίας
ἀπετύπωσαν εἰς αὐτὴν ἄλλοτε μὲν εὐαρμό-
στως, ἄλλοτε δὲ καὶ τὸ πλεῖστον βιαίως τὴν
σφραγίδα ἐφημέρου περὶ τοὺς τύπους καινουρ-
γίας. Ἐὰν ἡ καινοφανὴς αὕτη μορφή εὐα-

ρεστῇ ἔτι εἰς καινόςπουδον ὡς ἐκ τῆς ἡλικίας κοινωνίαν, οὐδένα πλέον ἐκπλήττει τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦτο σύμπτωμα, μετὰ τὴν πάροδον ὁμῶς τῆς πρώτης ἐκείνης καὶ κρίσιμου πρὸς ἀρχαϊσμὸν ὁρμῆς ἐτράπημεν προφανῶς καὶ εὐτυχῶς—οὐχὶ μὲν ἔτι τὴν μέσσην, ἀλλ' ὅπως οὖν εὐθυτέραν ὁδόν, χωρὶς μάλιστα ἢ φυσικῶς ἐπελθοῦσα πρὸς ἐντελῇ δημώδη καὶ ιδιωματικὴν φράσιν ἀντίδρασις νὰ εὖρη πολλοὺς μιμητάς, ὧν τὰ πρότυπα ἐσάρωσεν ἀδυσώπητος ἡ θύελλα τῶν τελευταίων πολιτικῶν γεγονότων, ἱστορικὴ αὕτη δημιουργὸς φιλολογικῆς ἀφασίας καὶ παντοίας ἄλλης περισυλλογῆς.

Περίεργον δὲ σύμπτωμα ἀντιφατικῆς ὅλως τῶν πραγμάτων τροπῆς ἀπετέλεσεν αὕτη τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ἡ ἐν τῷ γλωσσικῷ ζητήματι διὰ τοῦ Ζωγραφείου Διαγωνίσματος ἐργασία. Ἐνῶ δηλονότι παρ' ἡμῖν, ἐνταῦθα κυρίως, καὶ διὰ τῶν τοῦ Συλλόγου ἀντιπροσώπων ἐπεδιώκετο πρὸ εἰκοσιπενταετίας ἄκρατος τοῦ λόγου ἐλληνισμός, ἐτείνομεν δὲ μικροὶ καὶ μεγάλοι ν' ἀναστήσωμεν ἐκ νεκρῶν ἂν οὐχὶ τὴν ξενοφώντειον, ἀλλὰ τὴν πλου-

τάρχειον τοῦλάχιστον γλῶσσαν, καὶ ὡς ἐκ
τούτου κατωρθώσαμεν πράγματι νὰ προσεγ-
γίσωμεν εἰς τὴν μιζοβάρβαρον τῆς βυζαντι-
νῆς παρακμῆς φράσιν, διὰ τῆς μεγαλοπρε-
ποῦς δεξιᾶς θυμοσόφου ἀγωνοθέτου ἐδεικνύετο
ἡμῖν τὸ διπλοῦν κάλλος ἀφ' ἐνὸς μὲν τοῦ πα-
λαιοῦ ἐλληνισμοῦ ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν ἐλλήνων
συγγραφέων, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ κάλλος τοῦ
συγχρόνου ἐν τοῖς συντρίμμασι τῶν ζώντων
μνημείων ἐν τῇ γλώσσει τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ,
ὥς εἰ ἐλέγετο εἰς ἡμᾶς σαφῶς, καὶ δι' ἡμῶν
εἰς ἅπαντας τοὺς λογίους, ὅτι ὑπάρχουσι μὲν
πρότυπα ἀφθίτου εὐμορφίας ἐν τῇ προγονικῇ
λογοτεχνίᾳ, ὑπάρχει δὲ καὶ ἐν τῷ στόματι
τοῦ ζώντος λαοῦ ὄργανον πρόσφορον πρὸς
μελέτην ἐκείνων· πρὶν ὅμως συγκολληθῶσι
τὰ θρύμματα τοῦ προχείρου ἐργαλείου, δὲν
ἐπιτρέπεται νὰ προβῶμεν εἰς τὴν κατασκευὴν
ἄλλου εἰσβιάζοντες κατ' ἰδίαν ἕκαστος μέθο-
δον καὶ κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἰδίας ἕκαστος
ἐμπειροκαλίας ἀρχαιοπρεπεῖς δῆθεν τύπους
καὶ ἐκφορὰς εἰς λέξεις ἐπιτηδειοτάτας ἄλλως
πρὸς κοινὴν συνεννόησιν, τὸν μόνον σκοπὸν
τοῦ τε προφορικοῦ καὶ τοῦ γραπτοῦ λόγου.

Ὅτι βαθμηδὸν ἀνεστᾶλη ἡ ἀκατάσχετος ἐκείνη κλίσις πρὸς ἐπιδεικτικὴν στρέβλωσιν τοῦ τεχνητοῦ τῶν λογίων λεξιλογίου εἶνε φανερώτατον, τὴν μὲν ὁρῶσιν ὁμῶς γλώσσης ἀξίας τοῦ ὀνόματος ἀπεκδέχεται βεβαίως τὸ ἔθνος ἐξ ἐργασιῶν συναφῶν πρὸς τὸ Ζωγράφειον Διαγώνισμα, καὶ μάλιστα ἐξ αὐτοῦ τούτου.

Ἡ ἐργασία αὕτη συντελεῖται ἀπὸ εἰκοσαετίας καὶ πλέον ἀπρὸς κόπτως. Καθ' ἑκάστον ἄλλοτε ἔτος, ἀπὸ τινος δὲ ἀνὰ διετίαν, συμφορεῖται ἐν τῷ Περιοδικῷ τοῦ Συλλόγου πολύτιμος σειρὰ λεξιλογίων, παραιμιῶν καὶ ἄσμᾶτων δημοτικῶν, διὰ πάντων δὲ τούτων καταρτισθήσεται βαθμηδὸν τὸ σύνολον τῶν διαλεκτικῶν τῆς γλώσσης φράσεων, δι' ὧν ὑπὸ τε λογοτεχνικὴν καὶ ἐθνολογικὴν ἐποψίν πολλὰ ὠφελήσεται ὁ ἐλληνισμός. Τὰ θρύμματα τοῦ μεγάλου γλωσσικοῦ οἰκοδομήματος θὰ συναρμολογηθῶσιν ἡμέραν τινὰ καὶ θὰ ἀποτελεσθῇ οὐρανομήκης ὁ κολλοσσὸς τῆς γλώσσης, ἥτις καὶ ἐν χρόνοις δυστυχιστάτοις δὲν ἀπέβαλε τὰ θεῖα αὐτῆς γνωρίσματα, ὅμοια κατὰ τοῦτο πρὸς τὰ ἀθάνατα ἐκεῖνα τῆς πατρίου τέχνης μνημεῖα, τὰ

ὅποια παρεμόρφωσε μὲν, ἀλλὰ δὲν ἐξεμνηδένισεν ὁ χρόνος· τότε δὲ σύμπαν τὸ ἔθνος θὰ ὁμολογήσῃ τὴν σπουδαιότητα τῆς ἐνταῦθα ἐκτελουμένης ἐργασίας καὶ θὰ εὐλογῇ μεθ' ἡμῶν τὸ σεπτὸν ὄνομα τοῦ φιλοτιμοτάτου ἀγωνοθέτου, τοῦ ἀειμνήστου *Χρησιτάκη Ζωγράφου*.

Τὸ δὲ ἕτερον, ὄντως μεγαλεπήβολον, ἀγωνοθέτημα, ὅπερ καὶ δι' ἡγεμονικῆς δωρεᾶς ἡσφάλισεν εἰς τὸ διηνεκές, εἶνε ἡ φερώνυμος *Βιβλιοθήκη*, ἥτοι ἡ ἑκδοσις τῶν ἐλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων ὑπὸ ἐπιστημόνων λογίων, ἡμετέρων τε καὶ ξένων. Θυμόσοφος πρόνοια τοῦ *Ζωγράφου* καὶ φιλοπάτριδος συμβούλου, τοῦ *Βασιάδου*, θερμουργὸς εἰσῆγησις ἐδημιούργησαν τὴν *Βιβλιοθήκην* ταύτην μετὰ μεγάλων ἀναμφιβόλως πρὸς τὴν εὐόδωσιν τοῦ ἔργου ἐλπίδων.

Τὴν ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν διείδεν ἡ φιλόσοφος τοῦ *Κοραῆ* διάνοια ἐγκειμένην εἰς τὴν μελέτην τῆς προγονικῆς σοφίας, ὅλον δὲ τὸν βίον ἀφιερώσας ἐκεῖνος εἰς τὴν φαινὴν ιδέαν, κατέλιπεν αὐτὴν ἀποθνήσκων κληρὸν ἀτίμητον εἰς εὐαρίθμους λογίους. Ἡ ἐλληνικὴ παί-

δευσις παρείχετο ἔκτοτε καὶ παρέχεται ἄφθονος κατὰ τὸ φαινόμενον καὶ πολλαπλῇ εἰς χιλιάδας Ἑλληνοπαίδων, πνεύματος ὅμως καὶ γράμματος ἔγεινε τοσοῦτον ὀλεθρία σύγχυσις, ὥστε δικαιοῦται τις ἀδιστάκτως ν' ἀποφανθῇ σήμερον ὅτι ἀντὶ τῆς γνώμης καὶ τῶν συμβουλῶν τοῦ ἀθανάτου ἀνδρὸς ἐπεκράτησαν οἱ ἀντίθετοι ἀκριβῶς ἰσχυρισμοὶ τῶν νηπίων αὐτοῦ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἀντιπάλων. Ἡ εἰς τὸ εἶδος προσκόλλησις ἐξηνέμωσε τὴν οὐσίαν, καὶ οὐ μόνον ἡ γλῶσσα ἡ ἐλληνικὴ καθόλου ὡς γλῶσσα, ἀλλὰ καὶ οἱ τύποι ὡς ἐξωτερικὴ αὐτῆς μορφή ἀπετέλεσαν τὸ μόνον φιλὸν ὑποκείμενον διδασκαλίας καὶ παιδείσεως ἐν γένει, ὁ πάγκαλος δ' ἐκεῖνος κόσμος, εἰς τὴν φανταστικὴν ἀνάπλασιν τοῦ ὁποῖου κυρίως πρέπει νὰ καθοδηγῇ ἡμᾶς ἀδιαλείπτως ὁ παλαιὸς λόγος, ἡμαυρώθη, ἀπετράπη σκαίως ἀπὸ τῶν ἡμετέρων αἰσθήσεων καὶ ἐτάφη ἐντὸς αὐτῶν τῶν παλαιῶν κειμένων, ἵνα διασωθῇ μόνη ἡ ἀτελεύτητος γραμματικὴ ψυχαγωγία.

Ἐπὶ χρησταῖς ἐλπίσιν ἀνακοπῆς τοῦ θολοῦ τούτου ρεύματος, ὅπερ παρέσυρε τὰ ἐκπαι-

δευτικὰ ἡμῶν πράγματα, ἰδρύθη ἡ Ζωγρά-
φειος Βιβλιοθήκη, ἐνεπιστεύθη δὲ ἡ ἔκδοσις
τῶν ἐλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων εἰς ἐξό-
χους ἐπιστήμονας, καὶ ἐδωροφορήθη τὸ ἔθνος
διὰ συγγραμμάτων πάσης σοφίας καὶ ἐμπει-
ροκαλίας μεστῶν. Οἱ παρακολουθοῦντες τὴν
παρὰ τοῖς ξένοις μελέτην τῆς προγονικῆς ἡμῶν
ἀρχαιότητος, οἱ γνωρίσαντες ἐκ τοῦ σύνεγγυς
τὴν συνεχῆ ἐπίδρασιν τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ
πνεύματος ἐπὶ τὸν σύγχρονον πολιτισμόν,
μετὰ χαρᾶς ἀνεκλαλήτου ἐχαιρέτισαν τὴν ἐμ-
φάνισιν τῶν πρώτων τῆς Βιβλιοθήκης τόμων,
οὓς μετ' εὐλαβείας ἴσης ἡσπάσθησαν καὶ πολ-
λοὶ τῶν ξένων ἐλληνιστῶν, εὐχηθέντες ἀνά-
λογον πρὸς τὴν θυσίαν τοῦ χορηγοῦ καὶ τοὺς
ἀτρύτους πόνους τῶν ἐκδοτῶν ν' ἀντλήσῃ καὶ
τὸ διψῶν ἔθνος τὴν ἐξ αὐτῶν ὠφέλειαν.—Καὶ
ὁ Σύλλογος ἤνοιξε τὰς πύλας αὐτοῦ καὶ τὰς
ἀποθήκας καὶ δι' ἐπανειλημμένων προκηρύξεων
προσεκάλει τὰς ἀπόρους κοινότητας καὶ τοὺς
λογίους καὶ τοὺς ἀριστεύσαντας μαθητὰς νὰ
προσέλθωσι καὶ παραλάβωσι τὰ προωρισμένα
πρὸς διανομὴν ἀντίτυπα.

Τίς δὲν θὰ καλύψῃ τὸ πρόσωπον ἐξ ὁδυ-

νηροῦ θάμβους, μανθάνων τὸ πρῶτον κατὰ τὴν ὥραν ταύτην, ὅτε ἀόρατος παρίσταται ἐν μέσῳ ἡμῶν ἡ ἀγία τοῦ ἐθνικοῦ εὐεργέτου ψυχὴ, ὅτι ἀπειράριθμοι περισσεύουσιν ἐν ταῖς ἀποθήκαις τοῦ ἰδρύματος τούτου οἱ τόμοι τῆς πολυτίμου Βιβλιοθήκης; Ὁ ἐπώνυμος αὐτῆς χορηγὸς διὰ δωρεᾶς μεγάλης ἔθηκεν ἄριστον ἀγῶνα, ἡρμήνευσαν δὲ τὴν προαίρεσιν αὐτοῦ ἄνδρες βαθέως κατανοοῦντες ποῦ ἔγκειται ἡ πηγὴ τῆς νέας τοῦ ἔθνους ζωῆς, ἐξ ἧς θ' ἀναβλύσῃ τῆς ἀναγεννήσεως τὸ λουτρόν. Ποία ἡ αἰτία τῆς ἀπιστεῦτου πρὸς τὴν ἀρχαίαν μάθησιν ἀδιαφορίας ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν;— Ἀναμφιλέκτως ἡ ὀλεθρία τροπὴ, ἣν ἔλαβεν ἀπὸ δεκαετηρίδων πολλῶν ἡ πρώτη καὶ μέση κυρίως παιδείεις, ὡς καὶ ἡ ἀνωτάτη, ἐφ' ὅσον κατὰ λόγον φυσικὸν μεθαρμόζεται καὶ αὕτη πρὸς τὰς ἐφημέρους ἀνάγκας τῶν δύο πρώτων. Ὡς δηλονότι ἡ ἄψυχος, ἀνεπιστήμων καὶ τυπικὴ διδασκαλία τοῦ θρησκευτικοῦ μαθήματος ἐγέννησεν αὐτὸ τοῦτο καταφρόνησιν πρὸς τὰς πατρίους παραδόσεις καὶ ἐψύχρανε τὰς καρδίας δύο ἤδη γενεῶν, οὕτω καὶ ἡ πρὸς κόλλησις εἰς τὸ γράμμα τῆς γλώσσης

καὶ ἡ ἐξ ἀγνοίας ἢ ἀνεκδιηγήτου ἀπειροκα-
λίας καὶ σκαιότητος ἀπόπνιξις τοῦ πνεύματος
αὐτῆς ἐν τῇ πολυετεῖ διδασκαλίᾳ προυκάλεσαν
τὴν εὐνόητον ἀπέχθειαν μαθητῶν καὶ ἀπο-
φοίτων τῶν πλείστων ἐκ τῶν ἡμετέρων σχο-
λείων πρὸς τὰ ἐλληνικὰ γράμματα καθόλου
καὶ τὰ πρότυπα τῆς ἀρχαίας λογοτεχνίας,
ἔστω καὶ ἂν παρέχωνται αὐτοῖς κατόπιν ἐορ-
τῆς ἡρμηνευμένα ὑπὸ τῶν σκηπτούχων τῆς
καθ' ἡμᾶς ἐπιστήμης. Μείζον τούτου κακὸν δὲν
ἐφάντασθησαν καὶ οἱ ἀπαισιοδοξότεροι τῶν πα-
τέρων ἡμῶν. Εἰς μάλιστα τούτων, ὁ καὶ ὀξυ-
δερκέστατος πάντων, ἐφοβεῖτο μήπως ἄλλα
περὶ ἡμᾶς ἔθνη προλάβωσι τὸ ἡμέτερον εἰς
τὴν σταδιοδρομίαν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ παραγ-
κωνισθῶμεν πρὶν ἢ προφθάσωμεν νὰ προβῶμεν
τὰ πρῶτα ἔτι βήματα, ἀλλὰ δὲν ἐπίστευε
βεβαίως ποτέ, ὅτι μετὰ τὴν σύστασιν ἀπειρα-
ρίθμων σχολείων, μετ' ἐπαίνων πολλῶν καὶ
θορύβου πλείστου λειτουργούντων, μετὰ τὴν
πολυδάπανον ἔκδοσιν τῶν ἀρχαίων συγγρα-
φῶν ἤθελεν ἀνοιχθῇ χάσμα μυστηριῶδες μετα-
ξὺ τοῦ παλαιοῦ καὶ τοῦ νεωτέρου ἑλληνισμοῦ.
Οἱ ἀρνούμενοι τὴν ἀλήθειαν ταύτην ἀρ-

νοῦνται αὐτὰ τὰ πραγματικὰ γεγονότα, οἱ ἀναζητοῦντες δὲ τὴν αἰτίαν τοῦ κακοῦ ἀλλαχοῦ ἢ ἐν τῇ ἐκπαιδεύσει, καὶ μάλιστα ἐν τῷ τρόπῳ τῆς διδασκαλίας τῆς γλώσσης, ἀπατῶσι μὲν ἑαυτούς, φέρουσι δὲ καὶ βαρυτάτην τὴν εὐθύνην τῆς ἀκουσίας παραπλανήσεως καὶ ἄλλων. Τὸ κακὸν εἶνε μέγα καὶ ὀλεθριώτατον, ἡ αἰτία δὲ αὐτοῦ αὕτη καὶ μόνη, ἡ πλημμελής παιδείεις· καὶ οὕτω ἡ ἔξοχος πρωτοβουλία ἐνὸς καὶ μόνοι ἀνδρὸς ἐξουδετεροῦται ὑπὸ μυρίων συγχρόνως χειρῶν.

Τὸ γεγονὸς δὲ τοῦτο ἀρκεῖ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς διδακτικωτάτη ἀντιπαραβολὴ μεγαθύμου ἀφ' ἐνὸς προαιρέσεως καὶ ἀκαταλήπτου ἀφ' ἑτέρου τρόπου, καθ' ὃν ἐννοεῖ, ἢ μᾶλλον δὲν ἐννοεῖ νὰ καρπῶται ἐξαιρέτων πρὸς αὐτὴν εὐεργεσιῶν ἡ σύγχρονος κοινωνία. Εἰς τοῦτο ἐπίσης δυνατὸν νὰ συνοψισθῇ ἡ ἐκτίμησις τῆς συγχρόνου κοινοπραγίας καὶ ἡ προσεχῶς μέλλουσα ἡμῶν τύχη, ὅτι πρὸς τοσαύτην ἐνὸς καὶ μόνοι ἀνδρὸς μεγαλοπραγμοσύνην δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ καταμετρηθῇ, μηδὲ κατὰ προσέγγισιν, ὀλοκλήρων παρ' ἡμῖν κοινωνικῶν ὁμάδων ἡ ἀσύστατος καὶ μικρόθυ-

μος ἐνέργεια, διὰ νὰ ἀποδειχθῇ συμφανέστατα, ὅτι εἷς ἐν ἡμῖν τὰ μέγιστα δύναται νὰ διαπράξῃ, καὶ δύο ὅμως μόνων ἢ ἀπὸ κοινοῦ σύμπραξις ἀποβαίνει τάχιστα μικροδύναμος καὶ λοξή.

Ὅτι τῶν μεγάλων ἐνὸς μόνου βουλευμάτων, τῆς ἰσοκρατείου δηλονότι ἀνδρὸς ἀρετῆς, δὲν εὐρίσκομεν ἐν τῇ κοινῇ συνεργασίᾳ ἀντιστάθμισμα ἀνάλογον, εἶνε φαινόμενον χρῆζον πολλῆς ὄντως μελέτης, ὅσης καὶ καθίσταται πρόξενον ὁδύνης εἰς τὸν ἀναλογιζόμενον ὅποια ἄρά γε θὰ ἦσαν τὰ ἀποτελέσματα ὁμοφώνου, συντόνου, εἰλικρινοῦς καὶ πειθαρχικῆς συναντιλήψεως ἐν τῷ ἔργῳ τῆς ἀληθινῆς εἰς τὰ γράμματα καὶ τὴν ἄλλην μόρφωσιν κοινωνικῆς προόδου.

Τῆς ἄλλης τοῦ Χρηστάκη Ζωγράφου εὐποιίας τὸν ἀτελεύτητον ὁρμαθὸν δὲν θὰ μνημονεύσωμεν ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου, διότι σφραγίδα λήθης καὶ σιωπῆς ἐπέθηκεν ὁ παρήγορος ἐκεῖνος τῆς πενίας ἄγγελος εἰς πᾶσαν τῆς πασχούσης κοινωνίας ἰδιαιτέραν συνδρομήν, τὴν ὑπὲρ τῆς παιδείας μέριμναν αὐτοῦ σκοπίμως καθιστῶν γνωστὴν καὶ πανελλήνιον

οὕτω προκηρύττων τὸν ὑπὲρ αὐτῆς ἀγῶνα. Στενόψυχοι ἐπικριταὶ θὰ παρενόουν ἴσως ἀμβλυωποῦντες τὴν φαεινὴν τοῦ εὐγενοῦς ἀγωνοθέτου πρόθεσιν, ἐπιδεικτικὴν καταγινώσκοντες αὐτοῦ δρᾶσιν, ἀλλ' εὐτυχῶς οὐδέποτε εἶνε προσιτὴ εἰς σώφρονας καὶ ὑπερφάνους κορυφὰς τῆς εὐτελείας ἢ σοφιστικῆ μικρολογίας. Ἐδρα ἐκεῖνος καὶ ἐνήργει ὑπὲρ τῶν γραμμάτων φανερώτατα. οὐδένα λόγον ἔχων νὰ συγκαλύπτῃ τὴν φιλότιμον ἐνέργειαν, ἥτις καὶ ἄμιλλαν ἠδύνατο νὰ διεγείρῃ εὐγενῆ, προκλητικὴν δέ, οὕτως εἰπεῖν, καθιστῶν τὴν ἰδίαν πρωτοβουλίαν, κατεβίβαζεν εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ ἄλλους ὁμοτίμους ἀγωνιστάς, ἕτοιμος νὰ ὑπερακοντίσῃ πάντας ἐνίοτε ὁμοῦ, οὐδενὸς δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπολειφθεῖς.— Ἡ ἀναθηματικὴ κάτω τοῦ Συλλόγου στήλη προῶρισται νὰ διαιωνίσῃ τὴν ἀλήθειαν ταύτην, τὸ ἐπώνυμον τοῦ ἱδρυτοῦ Ζωγράφειον εἶνε μνημεῖον τῆς μεγαλοφροσύνης καὶ τῶν θετικῶν ἀρετῶν, δι' ὧν ἀποκτᾶται καὶ χρησιμοποιεῖται ὁ πλοῦτος, σπανιώτατα δώρημα τυφλῆς τύχης, ἢ διὰ τῆς Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης τελείωσις τοῦ ἔργου, ὅπερ ἐγκαι-

νίσαντες οί Ζωσιμάδαι, τῆς αὐτῆς μεγαλυνύμου πατρίδος τέκνα, κατέλιπον ἡμιτελές, εἶνε πρόσθετος ἔπαινος τῆς γενναιότητός του· τὸ Ζωγράφειον Διαγώνισμα, ἀθάνατον μνημεῖον τῆς ἀγαθῆς αὐτοῦ περὶ πάντα προνοίας, καὶ αὐτὴ δὲ τέλος ἐκεῖ ἢ τῆς Ὀμηρικῆς ἀποθεώσεως εἰκῶν, ἢ τοσοῦτον ἀθρόαν ἐμποιούσα ἐντύπωσιν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν θεωμένων, τῆς μεγαλοπρεποῦς ἐμπειροκαλίας του λαμπρὸν μαρτύριον, μεγάλη ὡς ἡ καρδία του, ὥραία ὡς τὰ ὑπὲρ προκοπῆς τοῦ Γένους διανοήματα του καὶ πλήρης σημασίας ὡς ἐκάστη πράξις του, σύμβολον ἀριπρεπὲς τῆς ἰδίας ἐν τῇ εὐποιίᾳ ὑπεροχῆς, διότι εἰς αὐτὸν βέβαια ἐμπρέπει ἡ μεταξὺ τῶν εὐεργετῶν τοῦ Συλλόγου πρωτοκαθεδρία, εἰς αὐτὸν θὰ προσέφερον ὁμότιμοι ἐπὶ φιλογενεῖᾳ συνάδελφοι τὴν δάφνην τῆς ἐνδόξου νίκης.

Τοιοῦτον ἄρα κλῆρον δόξης καταλείπει τοῖς φέρουσι τὸ σεπτὸν αὐτοῦ ὄνομα ὁ ἀοίδιμος ἀνὴρ. Ὁρθοῦντες καὶ οὗτοι τὸ γένος μετὰ τῆς ἐπιζώσης σεβαστῆς τοῦ βίου καὶ τῶν εὐεργεσιῶν συντρόφου δὲν θὰ ἀπορφανίσωσι τὸν Σύλλογον καὶ τὴν κοινωνίαν τῆς ὑπ' ἐκείνου

καθιερωθείσης προστασίας τῶν γραμμάτων καὶ παντὸς ὅ,τι ἀφιλοκερδεῖς λόγιοι τελεσιουργοῦσιν ἀθορύβως ἐν τῷ ἰδρύματι τούτῳ, ὅπερ εἶπερ τις καὶ ἄλλος ἠγάπησε καὶ ἐτίμησεν ἐκεῖνος, ἀντιτιμηθεὶς παρ' αὐτοῦ ἐξ ἴσου καὶ ἀγαπηθεὶς ὅσον οὐδεὶς· ἡ δὲ μνήμων τῶν ἀλήστων εὐεργεσιῶν αὐτοῦ κοινωνία μετὰ σύμπαντος τοῦ Γένους θὰ καταστήσῃ ἀσφαλῶς τοῦ **ΧΡΗΣΤΑΚΗ ΖΩΓΡΑΦΟΥ** αἰωνίαν τὴν μνήμην.





ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ



007000020758



ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ



